

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นภาคการบริการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากเป็นหนึ่งในภาคบริการหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราเข้าสู่ประเทศปีละจำนวนมหาศาล ทั้งผ่านทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยตรง และผ่านทางธุรกิจอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องอีกหลายประเภท อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร สปา โรงพยาบาล ตลอดจนธุรกิจการบิน นำไปสู่การจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในประเทศ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ รายได้จากการท่องเที่ยวยังมีบทบาทในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่าในปี 2550 มีรายได้จากการท่องเที่ยว ประมาณ 5.47 แสนล้านบาท หรือขยายตัวร้อยละ 12.78 มีการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 18.8 และร้อยละ 21.25 ตามลำดับ (สันติชัย เค็องประสิทธิ์, 2550, หน้า 1)

จังหวัดชุมพร เป็นจังหวัดแรกของการเข้าสู่ภาคใต้ จึงได้ชื่อว่าเป็นประตูภาคใต้ มีลักษณะเป็นแนวยาวและแคบ ตามชายฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 222 กิโลเมตร ความกว้างของจังหวัดโดยเฉลี่ยประมาณ 36 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาสูงสลับพื้นที่ราบฝั่งตะวันตกของจังหวัดเป็นเทือกเขาตะนาวศรี และเทือกเขาภูเก็ต จังหวัดชุมพรมีพื้นที่ประมาณ 658,125 ไร่ มีพื้นที่มากเป็นอันดับ 4 ของภาคใต้ เนื่องด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขาทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และธรรมชาติอยู่มาก และยังเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ ดินบุก และปะการัง แม่น้ำที่สำคัญๆ ได้แก่ แม่น้ำท่าตะเภาและแม่น้ำหลังสวน นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยลำคลองสายสั้นๆ ไหลจากเทือกเขาทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดไหลลงสู่อ่าวไทยบริเวณปากน้ำชุมพร นอกจากทรัพยากรธรรมชาติแล้ว จังหวัดชุมพรยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอื่น เช่น หาดทรายรี หาดถ้ำพรหมพิลาศถ้ำหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นต้น และมีประเพณี วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาช้านาน เนื่องจากจังหวัดชุมพรเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรในด้านต่างๆ จึงทำให้จังหวัดชุมพรเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี จากข้อมูลของจังหวัดชุมพร พบว่าภายในปี พ.ศ.2550 จังหวัดชุมพรมีนักท่องเที่ยวหลักเป็นคนไทย ในสัดส่วนร้อยละ 84 สร้างรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว 1,351.50 ล้านบาท เนื่องจากรายได้ดังกล่าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากในการพัฒนาจังหวัดชุมพร ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ

การเกษตร และด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นทางจังหวัดเองได้ผลักดันให้พื้นที่ทั้ง 8 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอหลังสวน อำเภอสวี อำเภอท่าชนะ อำเภอปะทิว อำเภอละแม อำเภอทุ่งตะโก และอำเภอพะโต๊ะ ให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่นตามมา (การปกครองจังหวัดชุมพร, 2550, หน้า 2-3)

อำเภอพะโต๊ะ เป็นอำเภอตอนใต้สุดของจังหวัดชุมพร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดชุมพร 114 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลพระรักษ์ ตำบลปากทรง ตำบลปังหวาน และตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะมีพื้นที่ประมาณ 635,625 ไร่ หรือประมาณ 1,017 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ สภาพพื้นที่เป็นป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์ผืนใหญ่เป็นอันดับ 2 ของจังหวัดชุมพร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 578,344 ไร่ หรือประมาณ 925.35 ตารางกิโลเมตร มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่างๆมากมาย เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว ป่าสงวนแห่งชาติป่าพะโต๊ะ ป่าสงวนแห่งชาติป่าละแม พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าควนแม่ยายหมอน และเขตอนุรักษ์และหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ น้ำตกเหวไหลม น้ำตกเหวตาจันทร์ มีกิจกรรมต่างๆ เช่น ล่องแพพะโต๊ะ ล่องแก่งบกไฟ-หินช้าง แคมป์ปิ้ง และเดินป่าชมดอกบัวผุด ดอกไม้ดินที่ใหญ่ที่สุดในโลก ต้นลำภูยักษ์ โบสถ์ไม้ที่สำนักสงฆ์ปะติมะ และรอยพระพุทธรูปจำลองอายุกว่า 300 ปีที่วัดควนดอกไม้ ส่วนของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ การรดน้ำผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ การละเล่นของอำเภอพะโต๊ะ พิธีสารทเดือนสิบ และการตักบาตรเทโว (ที่ทำการอำเภอพะโต๊ะ ข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2550) จากทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอพะโต๊ะ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมากในขณะนี้ อาจเพราะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ เงียบสงบ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และเป็นมิตรกับทุกคนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอพะโต๊ะ จึงทำให้ในทุกปีมีจำนวนของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ทางอำเภอพะโต๊ะยังขาดการจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

เนื่องจากทางอำเภอพะโต๊ะ มีทั้งหมด 4 ตำบล ซึ่งแต่ละตำบลมีทรัพยากรทางธรรมชาติและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่ต่างกัน จึงทำให้ผู้มีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่างพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ก่อให้เกิดผลเสียหลายอย่าง ได้แก่ ความล่าช้าในการพัฒนาการท่องเที่ยวแต่ละแห่งเนื่องจากขาดการประชุมหาข้อสรุปในทิศทางเดียวกัน เกิดการแข่งขันกันเองจนล้มการร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละตำบลได้ประชุมหารือกันเอง จึงทำให้การช่วยเหลือในด้านการท่องเที่ยวของแต่ละตำบลมีน้อย การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เข้มแข็งและยั่งยืนทำได้ยากเนื่องจากแต่ละตำบลพัฒนาในแนวทางของตน เป็นต้น

ดังนั้น ทางผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นและความสำคัญในการจัดสร้างแผนยุทธศาสตร์ของอำเภอพะโต๊ะขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐทั้ง อำเภอพะโต๊ะ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลอำเภอพะโต๊ะ ประชาชน และนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอพะโต๊ะ ในภาพรวมให้มีความยั่งยืนต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.2551-2554
3. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
4. เพื่อนำเสนอการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

ความสำคัญของการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำผลงานวิจัยเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร เพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้จะศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในเขต อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ซึ่งครอบคลุม 4 ตำบล คือ ตำบลพะโต๊ะ ตำบลพระรักษ์ ตำบลปากทรง ตำบลบึงหวาน ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด 635,625 ไร่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย รวมแล้วมีจำนวนทั้งหมด 42,502 คน (ที่ว่าการอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร, 2550) โดยสามารถแยกได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ ของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร อาทิ นายอำเภอ เทศบาลตำบลพะโต๊ะ องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 60 คน

2. หน่วยงานภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจอยู่ในอำเภอพะโต๊ะ จำนวน 250 คน
3. ภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอพะโต๊ะ จำนวน 22,702 คน
4. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอำเภอพะโต๊ะ จำนวน 19,500 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย รวมแล้วมีจำนวนทั้งหมด 460 คน โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 4 กลุ่มดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์ของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร อาทิ นายอำเภอพะโต๊ะ เทศบาลตำบลพะโต๊ะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 4 ตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 30 คน
2. หน่วยงานภาคเอกชน อาทิ ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการบริการ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวใน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร เช่น รีสอร์ท โฮมสเตย์ ร้านอาหาร บริการรถรับจ้าง และธุรกิจรับส่งแพ จำนวน 30 คน
3. ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร จำนวน 215 คน
4. นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร จำนวน 185 คน

ขอบเขตของหัวข้อการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการวิจัยในหัวข้อต่อไปนี้

1. การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
2. ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
3. ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2551-2554
4. การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอให้คำจำกัดความเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางจากถิ่นที่อยู่ไปยังอีกที่ เกิดจากความสมัครใจ โดยไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา ไม่ได้แสวงหารายได้ และเข้าร่วมกิจกรรมกับสถานที่นั้น ระยะเวลาที่อาศัยในสถานที่นั้นต้องไม่เกิน 60 วันด้วย

2. **ทรัพยากรการท่องเที่ยว** หมายถึง ทรัพยากรในด้านต่างๆที่มีอยู่ภายในอำเภอพะโต๊ะ ได้แก่ ทรัพยากรด้านธรรมชาติ ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรมและงานประเพณี และทรัพยากรด้านการบริการท่องเที่ยว

3. **การท่องเที่ยวธรรมชาติ** หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะที่เด่น สวยงาม แปลกและมีคุณค่าในการที่จะเข้าไปท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือศึกษาหาความรู้ เช่น ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา และต้นน้ำ เป็นต้น

4. **การท่องเที่ยวยั่งยืน** หมายถึง ความร่วมมือของหน่วยงานเกี่ยวข้อง ประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวในอำเภอพะโต๊ะ ตลอดจนการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและวางมาตรฐานการบริการในด้านต่าง ๆ ด้วยและร่วมกันทำงานตามแผนที่วางไว้ให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยคำนึงการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นานที่สุด และมีปัญหาน้อยที่สุด

5. **ศักยภาพทางการท่องเที่ยว** หมายถึง ความสามารถในการรองรับ จำนวนปริมาณของนักท่องเที่ยว การพัฒนาอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกลมกลืน กับสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจัดการภาครัฐ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

6. **แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร** หมายถึง การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในการปกป้อง ดูแล รักษาทรัพยากรทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติให้มีสภาพคงเดิมมากที่สุดและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวได้ โดยนักท่องเที่ยวก็ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรด้วยเช่นกัน

7. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)** หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหา การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โดยไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต วิถีชีวิต และคุณธรรม จริยธรรมของมนุษย์เสื่อมลง ทั้งในขณะปัจจุบันและในอนาคต

8. **การตรวจสอบทรัพยากร** หมายถึง สิ่งแรกที่ต้องมีการสำรวจในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรด้านต่างๆ เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรมและงานประเพณี และทรัพยากรด้านการบริการทางการท่องเที่ยว

9. การวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic plan) หมายถึง เป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคต โดยกำหนดสภาพการณ์ในอนาคตที่ต้องการบรรลุ และกำหนดแนวทางในการบรรลุสภาพการณ์ที่กำหนดบนพื้นฐานข้อมูลรอบด้านอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยว และการปรับโครงสร้างการบริการ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงศักยภาพการท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะในด้านต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วย ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการของภาครัฐ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ซึ่งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์และเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

10. การประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic environmental assessment -SEA) หมายถึง การประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งมีการกำหนดแผนปฏิบัติการไว้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย (Policy) ระดับแผนงานหลัก (Strategy) ระดับกลุ่มโครงการ (Program) และ ระดับโครงการ (Project) โดยแผนงานทั้ง 4 ระดับจะมีความเกี่ยวข้องกัน การประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ ของนโยบาย แผนงาน หรือโปรแกรม รวมทั้งข้อเสนอทางเลือก โดยจัดทำเป็นรายงานเสนอผู้บริหารเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยทั่วไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยในกรอบวิจัยต่อไป

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย